

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	409
Land:	Irak
Kilde:	Landinfo.
Titel:	Temanotat. Kønnslemlestelse i Irak.
Udgivet:	28. maj 2009.
Optaget på baggrundsmaterialet:	9. juni 2009

Rapport/Temanotat
Kjønnslemlestelse i Irak

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Arbeids- og inkluderingsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2009

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Rapport/Temanotat **Irak: Kjønnsmenestelse i Irak**

SUMMARY

The practice of female genital mutilation (FGM) of Kurdish girls in Iraq has allegedly been ongoing for generations. It was however not until early this centennial that this became known to the larger outside world. Due to lack of large scale survey data, we cannot say exactly what share of Kurdish girls are mutilated, but different local surveys and studies show that the practice is widespread in Northern Iraq.

There is no evidence of FGM being practised among Arab girls in the rest of Iraq. However, some of the studies have shown that Arab and Turkmen girls in Kurdish dominated areas have been mutilated.

SAMMENDRAG

Kjønnslemlestelse av kurdiske jenter i Irak har angivelig pågått i generasjoner, men det var først tidlig i dette århundre at denne praksisen ble kjent for omverdenen. Man kan ikke med sikkerhet anslå hvor stor andel av jentene som er kjønnslemlestet i Irak, men resultatene fra diverse lokale studier peker i retning av at praksisen er utbredt i kurdiskdominerte områder i Nord-Irak.

Man har ingen holdepunkter for å anta at arabiske jenter i resten av Irak er utsatt for denne praksisen. Derimot er det påvist at arabiske og turkmenske jenter i Nord-Irak har blitt kjønnslemlestet.

INNHold

1. Innledning	5
2. Type kjønnslemlestelse	5
3. Utbredelse	6
4. Alder	7
5. Områder der kjønnslemlestelse er utbredt.....	7
6. Hvem er mest utsatt for FGM?.....	8
7. Hvem utfører inngrepet?	8
8. Mekanismer som bidrar til å opprettholde tradisjonen og begrunnelsen for tradisjonen i samfunnet	9
8.1 Religion	9
8.2 Kultur.....	9
9. Beskyttelsesmuligheter	10
10. NGO'ers rolle	10
11. Sivile sanksjoner mot de som ikke er kjønnslemlestet	11
12. Kartlegging av praksis.....	11
13. Referanser	12

1. INNLEDNING

Dette notatet redegjør for omfanget av og forhold knyttet til kjønnslemlestelse av jenter i Irak. Det er en allmenn oppfatning at dette fenomenet fortrinnsvis kun er utbredt i de kurdiske områdene nord i landet, og ikke i det arabisk-dominerte Sentral- og Sør-irak (Stop FGM in Kurdistan 2009a; 2009b; UNICEF Iraq Support Centre in Amman, e-post april 2009). Det er imidlertid ikke utført noen landsdekkende, eller andre, undersøkelser som kan bekrefte denne antakelsen.

I den kurdiske selvstyrte regionen (KRG-området) har en rekke frivillige organisasjoner engasjert seg i kampen for å bekjempe kjønnslemlestelse. Internasjonalt har kjønnslemlestelse blitt karakterisert som brudd på kvinners og jenters menneskerettigheter. De FN-baserte overvåkingsorganene Committee on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), Committee on the Rights of the Child og Human Rights Committee har alle jobbet aktivt for å fordømme praksisen og innføre tiltak for å bekjempe den (WHO 2008). FN-organene legger bl.a. til grunn at kjønnslemlestelse bryter med FNs barnekonvensjon som har som premiss at barn skal ha medbestemmelse over forhold som angår dem (WHO 2008).

Det foreliggende notatet vil først gå gjennom definisjonene på de ulike former for kjønnslemlestelse. Deretter redegjøres det for de funnene diverse undersøkelser har kommet frem til med hensyn til å fastslå utbredelsen av praksisen. Videre følger en beskrivelse av andre forhold knyttet til fenomenet og informasjon om hva som blir gjort lokalt for å bekjempe kjønnslemlestelse i de kurdiske områdene i Nord-Irak.

Notatet bygger både på offentlige tilgjengelige kilder og på informasjon innhentet under en delegasjonsreise til Nord-Irak i mars 2009.

2. TYPE KJØNNSLEMLESTELSE

Verdens helseorganisasjon, WHO, opererer med følgende typer kategorier av kjønnslemlestelse.

Type I (klitoridektomi): hel eller delvis fjerning av klitoris og/eller klitorisheften.

Type II (amputasjon): hel eller delvis fjerning av klitoris og indre kjønnslepper. Med eller uten fjerning av ytre kjønnslepper.

Type III (infibulasjon): fjerning av deler av, eller alle, ytre kjønnsdeler, og sammensynging av vaginalåpningen. Før kvinnen kan ha samleie må åpningen utvides, og ved fødsel er det nødvendig å åpne vaginalåpningen helt. Gjensynging etter fødsel kalles reinfibulasjon.

Type IV: de fleste andre typer kjønnslemlestelse grupperes i type IV. Det kan dreie seg om stikk, gjennomhulling og kutt i klitoris og/eller kjønnsleppene; om å brennmerke eller etse hele eller deler av klitoris og området rundt; skraping i området rundt vaginalåpningen; kutt i vagina; å ha etsende stoffer eller urter i vagina

for å skape blødninger slik at åpningen blir trangere eller smalere; samt ethvert annet inngrep som innebærer skade på kjønnsdelene (WHO 2008; Landinfo 2007).

Den metoden som vanligvis brukes i Nord-Irak er type I, klitoridektomi (IRIN News 2005; Birch 2008; Strobel & Osten-Sacken 2006; Stop FGM in Kurdistan 2009b).

3. UTBREDELSE

I Irak er kjønnslemlestelse hovedsakelig registrert som fenomen i de kurdiske provinsene i nord, samt i de kurdiskdominerte omstridte områdene som Kirkuk og Germianområdet som omfatter distriktene Daquq, Tooq, Kifri og Khanaqin (Strobel & Osten-Sacken 2006; Stop FGM in Kurdistan 2009a, 2009b; Paley 2008). I henhold til UNICEF Iraq Support Centre i Amman (e-post, april 2009) skal ikke kjønnslemlestelse være utbredt i resten av landet.

Ingen av de landsdekkende spørreundersøkelsene som har blitt gjennomført i Irak har gjort forsøk på å avdekke forhold knyttet til kjønnslemlestelse, og en kan derfor ikke gjengi pålitelig statistikk på omfang av fenomenet, verken i Nord-Irak eller i resten av landet. Det har imidlertid blitt gjennomført enkelte lokale studier som viser at kjønnslemlestelse er relativt utbredt, og tilgjengelig informasjon er gjengitt nedenfor.

WADI, en tysk NGO som har vært etablert i Nord-Irak siden 1993, ble i 2003 gjennom sitt helsearbeid klar over at kjønnslemlestelse av unge jenter var forholdsvis utbredt, spesielt i rurale områder. WADI begynte da å jobbe aktivt med å kartlegge omfanget av praksisen. Den første spørreundersøkelsen WADI utførte var i 40 landsbyer i Germianområdet, et ruralt område øst for Kirkuk, beliggende i Salaeddin og Diyala provinsene. Organisasjonen fant da at om lag 60 % av de utspurte kvinnene var kjønnslemlestet (Birch 2008; Stop FGM in Kurdistan 2009a). Den seneste undersøkelsen ble gjennomført i september i 2008. Da foretok WADI en spørreundersøkelse i 201 landsbyer i de tre kurdiske provinsene samt i Kirkuk. Denne undersøkelsen viste at 3502 av de 5628 kvinnene som deltok i studien var kjønnslemlestet, hvilket utgjør 62 % (Sullivan 2009).

Avdelingen for mor-/barnhelse i Erbil hadde i 2007 registrert 11 718 kjønnslemlestedede kvinner. Tallet skal siden ha økt til 19 211 (Dossier 2009).

Zhyan Women's Union har utført en egen studie av utbredelsen av kjønnslemlestelse i Nord-Irak der de fant at 72 % av de 1 485 kvinnene som deltok i studien hadde blitt kjønnslemlestet. Kvinnene som var med i undersøkelsen var mellom tolv og 40 år (Stop FGM in Kurdistan 2008).

På spørsmål fra Landinfo til UNICEF-Irak om hvor utbredt kjønnslemlestelse er i Nord-Irak, henviser UNICEF-Irak til studien utført av Zhyan Women's Union. I henhold til deres informasjon var det derimot kun i de rurale strøkene der undersøkelsen ble gjennomført at utbredelsen var så stor som 72 %. Totalt viste denne undersøkelsen, ifølge UNICEF Support Centre i Amman, at 39,7 % av de 1 485 kvinnene som deltok var kjønnslemlestet (e-post, april 2009). I de urbane strøkene var 28 % kjønnslemlestet. Utvalget i de rurale strøkene utgjorde 26 % av totalen.

UNICEF Support Centre i Amman refererer også til en undersøkelse utført blant kvinnelige studenter på Koya universitet som viste at 39 % av kvinnene var kjønnslemlestet (e-post, april 2009).

En tredje studie som UNICEF Support Centre i Amman viser til, er en studie av 2000 kvinner på fødselsklinikker og helsesentre der kvinner blir undersøkt etter fødselen. Denne undersøkelsen antyder at 70 % av kvinnene er kjønnslemlestet (e-post, april 2009).

Lederen for Kurdistan Women's Union i Erbil, Susan Faqi Rasheed, har uttalt at en tredjedel av unge jenter er kjønnslemlestet i den kurdiske hovedstaden (Paley 2008). Det er ikke oppgitt hvilken kilde hun har benyttet.

UNHCR i Erbil antar at mellom 40 og 50 % av jentene i alderen ni til tolv år er kjønnslemlestet i Kurdistan (intervju, mars 2009).

På bakgrunn av de studiene som er referert til over, er det grunn til å anta at kjønnslemlestelse er et utbredt fenomen i Nord-Irak. Resultatene spriker imidlertid fra 40 til 70 %.

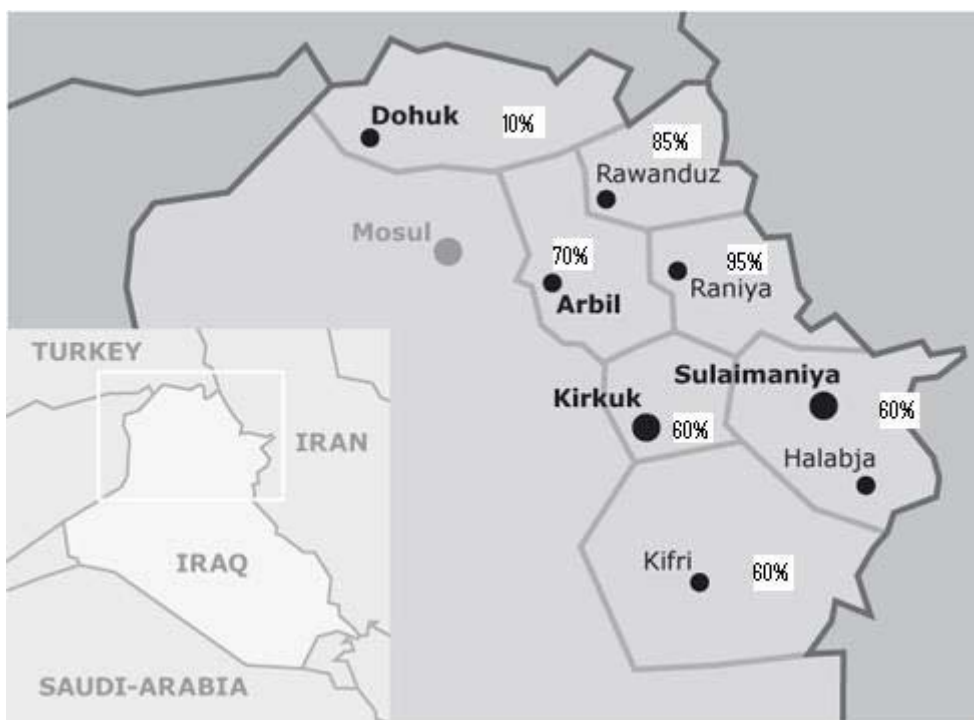
4. ALDER

Den frivillige organisasjonen WADI hevder på bakgrunn av sine studier og erfaringer at de fleste jentene som utsettes for kjønnslemlestelse i Nord-Irak er i alderen fire til tolv år (Strobel & Osten-Sacken 2006).

Kjønnslemlestelse kan imidlertid også skje mens jentene er kun noen måneder gamle (Birch 2008).

5. OMRÅDER DER KJØNNSLEMLESTELSE ER UTBREDT

Kartet nedenfor viser andelen kjønnslemlestedede kvinner per distrikt i henhold til WADIs siste studier utført i 2007 og 2008. Det gjøres oppmerksom på at distriktet som benevnes som Kifri på kartet også inkluderer distriktene Tooz i Salaeddin og Khaniaqin i Diyala. Som kartet viser er utbredelsen størst i Ranya og Peshdar områdene i Sulemaniya.

(Stop FGM in Kurdistan 2009)

Blant de undersøkelser som er gjort, skal det ha blitt avdekket at praksisen også forekommer blant sunnimuslimske arabere og turkmenere (Birch 2008). Siden de undersøkelsene som er gjort på dette kun har blitt utført i primært kurdisk dominerte områder, kan en gå ut fra at de arabiske og turkmenske jenter og kvinner som har deltatt i undersøkelsene bor i kurdiske områder.

6. HVEM ER MEST UTSATT FOR FGM?

Kurdiske jenter i rurale strøk i Nord-Irak er mest utsatt for kjønnslemlestelse (Paley 2008).

Undersøkelsen som Zhyan Women's Union utførte viser at majoriteten av kvinnene som er utsatt for kjønnslemlestelse er analfabeter (Dossier 2009).

7. HVEM UTFØRER INNGREPET?

Det er ofte et kvinnelig familiemedlem, en nabo, en jordmor eller en eldre kvinne som utfører omskjæringen (Strobel & Osten-Sacken 2006; Paley 2008).

8. MEKANISMER SOM BIDRAR TIL Å OPPRETTHOLDE TRADISJONEN OG BEGRUNNELSEN FOR TRADISJONEN I SAMFUNNET

Det er både religiøse og kulturelle forhold som ligger til grunn for at jenter blir kjønnslemlestet i kurdiske områder i Irak.

8.1 RELIGION

Det er ulike oppfatninger blant religiøst lærde om hvorvidt omskjæring er en religiøst fundert praksis eller ikke. I det kurdiske Irak har Den islamske kvinneunionen ved Bekhal Abu Bakr gått i bresjen for å forby praksisen. Hun mener at religiøs støtte til fenomener som tvangsgifte, flerkoneri og kjønnslemlestelse kun er fundert på feiltolkninger av Koranen (Stop FGM in Kurdistan 2008). En av de ledende islamske lærde i Nord-Irak, Bawke Hareth, imøtegår Abu Bakr og den islamske kvinneunionens syn i disse spørsmålene og hevder i en artikkel at omskjæring er påbudt i islam (Stop FGM in Kurdistan 2008). I henhold til denne artikkelen¹ mener Hareth angivelig at omskjæring er påbudt både for kvinner og menn og begrunner dette bl.a med å vise til et hadith som omtaler at profeten Mohammed befalte en konvertitt til islam å umiddelbart foreta omskjæring med henvisning til at alle i Abrahams familie skal være omskåret (Stop FGM in Kurdistan 2008).

I følge den skriftlærde Mohamed Ahmed Gaznei fra Sulemaniya er omskjæring obligatorisk for både kvinner og menn i henhold til Shafi-skolen, som er den religiøse retningen innenfor sunni-islam som kurderne følger (Birch 2008). I Hanbali-skolen er det kun obligatorisk for menn. Gaznei, som selv er motstander av praksisen, har i en fatwa oppfordret muslimer til å følge Hanbali-skolen. (Birch 2008). De fleste sunnimuslimske arabere i Irak følger Hanafi-skolen som ikke har noen påbud om omskjæring verken for kvinner eller menn (The Estimate 2003).

8.2 KULTUR

Kjønnslemlestelse har angivelig pågått i det kurdiske samfunn i svært lang tid. Kvinner som har deltatt i de ulike undersøkelsene har uttalt at ”denne praksisen har pågått så lenge en kan huske” (Paley 2008). I lokalsamfunnene der praksisen med omskjæring er utbredt, vil ikke folk spise maten til en kvinne som ikke er omskåret fordi den vil være ansett som uren (Birch 2008; Paley 2008).

Det hevdes også at jenter blir mer hengivne til sin familie dersom de har blitt omskåret (Birch 2008).

Klitoris blir av mange ansett som *haram*, forbudt og umoralsk, og må av den grunn fjernes for at jenta, og siden kvinnen, kan bli ansett som åndelig ren (Paley 2008).

Det antas at mangelfull informasjon og innsikt i skadeomfanget av kjønnslemlestelse er med på å opprettholde praksisen. Mange tror at dette er noe alle jenter må gjennom av hygieniske årsaker.

¹ Artikkelen finnes på kurdisk på Hawlatis nettside: <http://hawlati.info/pdf/2008/9/3/454/11.pdf>

Blant motstanderne av praksisen vil man hevde at kjønnslemlestelse er en måte å kontrollere kvinners seksualitet på (Stop FGM in Kurdistan 2009b).

9. BESKYTTELSESMULIGHETER

Forslag til lov om å forby kjønnslemlestelse ble forfattet av representanter fra frivillige organisasjoner, leger og advokater på en ekspertkonferanse om kjønnslemlestelse og oversendt det kurdiske parlamentet i april 2007. Loven er fortsatt ikke vedtatt på tross av stort engasjement, støtte fra flere parlamentsmedlemmer, tilslutning fra partiene KDP og PUK og 14 000 innsamlede underskrifter til støtte for lovforslaget (StopFGM 2009a; Birch 2008).

Lovforslaget legger opp til at både mor, far og vedkommende som utfører inngrepet skal straffes.

Flere begrunner treneringen av saksbehandlingen i parlamentet med at temaet er forbundet med tabu. Menn vil ikke diskutere emnet i offentligheten pga. sjenanse (Intervjuer med UNHCR i Erbil, mars 2009; Dossier 2009).

Menneskerettighetsministeren i KRG har imidlertid uttalt at FGM ikke er noe stort problem i KRG og at det derfor ikke er nødvendig med lovgiving for å regulere praksisen (Dossier 2009).

I dag er det altså ikke straffbart å kjønnslemleste egne eller andres barn, verken i det kurdiske selvstyreområdet eller i Irak forøvrig.

10. NGO'ERS ROLLE

Det er frivillige, ikke-statlige organisasjoner (NGOer) som er pådrivere i arbeidet med å få vedtatt en lov mot kjønnslemlestelse i den kurdiske selvstyrere regionen. Det er den tyske hjelpeorganisasjonen WADI som har gått i bresjen for å utrede omfanget av kjønnslemlestelse blant kurdiske jenter og kvinner i Nord-Irak.

I 2005 ble kampanjen "Stop FGM in Kurdistan" initiert av en rekke NGOer, eksperter og parlamentarikere, og flere medier har etter hvert sluttet seg til (Stop FGM in Kurdistan 2009a; 2009b).

Kampanjen driver utstrakt informasjons- og lobbyarbeid for å få vedtatt loven mot kjønnslemlestelse. Bl.a. jobber de med å få Helsedepartementet til å være pådriver for å straffeforfølge de som utfører kjønnslemlestelse.

Det legges stor vekt på å komme i direkte kontakt med kvinner i de rurale områdene i Sulemaniya, Halabja, Pishdar, Qandil og Germianområdet. WADI har lokale mobile hjelpeapparat bestående av en lege eller sykepleier og en sosialarbeider eller psykolog som reiser rundt for å informere om hvilke skadeeffekter kjønnslemlestelse av jenter har (Stop FGM in Kurdistan 2009c).

Et annet virkemiddel WADI har brukt for å påvirke kvinner til å gå bort fra praksisen er å vise dokumentarfilmer der bl.a. mullaer informerer om at kjønnslemlestelse ikke er pålagt i islam (Strobel & Osten-Sacken 2006).

I tillegg pågår det en koordinert mediekampanje der bl.a. de uavhengige avisene Hawlati og Awena er involvert sammen med enkelte radiostasjoner og WADI (Stop FGM in Kurdistan 2009d).

Det drives også informasjonsarbeid på skoler for å endre foreldres og læreres holdninger.

Andre effektive tiltak som kampanjeteamet jobber med er å drive holdningsendrende arbeid gjennom moskeene.

11. SIVILE SANKSJONER MOT DE SOM IKKE ER KJØNNSLEMLESTET

Slik uttrykte en av kampanjedeltakerne i Pizhdar seg da han ble spurt om hvorfor foreldre utsetter barna sine for kjønnslemlestelse *"When you ask villagers why they circumcise their daughters, they tell you that if they don't, even the water she carries back from the well will be 'haram' [impure]"* (IRIN News 2005).

Nettopp fordi jenter kan bli ansett som urene dersom de ikke fjerner deler av kjønnsorganet, vil de bli utstøtt av de som har slike oppfatninger. Man vil for eksempel ikke spise maten de tilbereder.

Andre frykter at døtrene deres ikke vil finne en ektemann dersom hun ikke er omskåret.

12. KARTLEGGING AV PRAKSIS

Den kartlegging som er gjort for å avdekke denne praksisens omfang er beskrevet under første punkt om fenomenets utbredelse.

Det har blitt gjort flere lokale spørreundersøkelser i de kurdiske områdene i Irak, men ingen landsdekkende undersøkelse, og heller ingen storstilt undersøkelse som dekker hele KRG-regionen.

Dertil har noen fødselsklinikker og legesentre der kvinner som nettopp har født går til kontroll, foretatt registreringer av antall kvinner som har blitt kjønnslemlestet.

Så vidt Landinfo har kjennskap til pågår det ikke noen samordnet registrering av alle fødende kvinner på sykehus og fødselsklinikker i KRG.

13. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Birch, Nicholas (2008, 4. januar). An End to Female Genital Cutting? *Time*. Tilgjengelig fra <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1700191,00.html> [lastet ned 14. mai 2009]
- Dossier, Mesop (2009, 24. januar). *Roundup of reports on FGM in Iraqi Kurdistan Region*. [s.l.]: Kurdish women's Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.kwrw.org/index.asp?id=151> [lastet ned 20. mai 2009]
- The Estimate (2003, 18. april). The Northern Mosaic: Peoples and Faiths of N. Iraq, Pt.1. *The Estimate*, XV(8). Tilgjengelig fra <http://www.theestimate.com/public/041803.html> [lastet ned 20. mai 2009]
- IRIN News (2005, 7. januar). Survey suggests widespread female circumcision in German region. *Irin News*. Tilgjengelig fra <http://www.stopfgmkurdistan.org/html/english/articles/article017e.htm> [lastet ned 20. mai 2009]
- Landinfo (2007, august). *Kjønnslemlestelse av kvinner i Vest-Afrika*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://landinfo.no/asset/611/1/611_1.pdf [lastet ned 28. mai 2009]
- Paley, Amit R. (2008, 29. desember). For Kurdish Girls, a Painful Ancient Ritual. *The Washington Post*. Tilgjengelig fra http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/12/28/AR2008122802005_pf.html [lastet ned 19. mai 2009]
- Stop FGM in Kurdistan (2008, 29. September). *Debate about Female Genital Mutilation in Kurdish Newspapers*. [s.l.]: Kurdish women's Rights Watch Tilgjengelig fra <http://www.kwrw.org/index.asp?id=145> [lastet ned 20. mai 2009]
- Stop FGM in Kurdistan (2009a). *Breaking the Silence: Combating FGM in Iraqi-Kurdistan*. [s.l.]: Stop FGM in Kurdistan. Tilgjengelig fra <http://www.stopfgmkurdistan.org/index.htm> [lastet ned 14. mai 2009]
- Stop FGM in Kurdistan (2009b). *Female Genital Mutilation: It's a crime not culture*. [s.l.]: Stop FGM in Kurdistan. Tilgjengelig fra http://www.stopfgmkurdistan.org/html/english/fgm_e.htm [lastet ned 20. mai 2009]
- Stop FGM in Kurdistan (2009c). *Reaching Our Main Goal: Banning FGM Effectively*. [s.l.]: Stop FGM in Kurdistan. Tilgjengelig fra <http://www.stopfgmkurdistan.org/html/english/projects.htm> [lastet ned 20. mai 2009]
- Stop FGM in Kurdistan (2009d, 12. mars). *Media Committee for the Campaign against Female Genital Mutilation (FGM) Created in Iraqi-Kurdistan*. [s.l.]:

Stop FGM in Kurdistan. Tilgjengelig fra <http://www.stopfgmkurdistan.org/html/english/updates/update004e.htm> [lastet ned 28. mai 2009]

- Strobel, Sandra & Osten-Sacken, Thomas v. der (2006, 8. mai). *Female Genital Mutilation in Iraqi Kurdistan*. Frankfurt : WADI. Tilgjengelig fra http://www.wadinet.de/news/dokus/fgm-conference_1ere_journee_humanitaire-en.htm [lastet ned 28. mai 2009]

Presentasjon på konferansen 1ère Journée Humanitaire sur la Santé des Femmes dans le Monde organisert av Gynécologie sans Frontières, Paris.

- Sullivan, Andrew (2009, 14. april). Face Of The Day. *The Atlantic*. Tilgjengelig fra http://andrewsullivan.theatlantic.com/the_daily_dish/2009/04/face-of-the-day-10.html [lastet ned 14. mai 2009]
- WHO (2008). *Eliminating Female genital mutilation. An interagency statement OHCHR, UNAIDS, UNDP, UNECA, UNESCO, UNFPA, UNHCR, UNICEF, UNIFEM, WHO*. Geneve: WHO. Tilgjengelig fra http://www.who.int/reproductive-health/publications/fgm/fgm_statement_2008.pdf [lastet ned 14. mai 2009]

Muntlige kilder

- UNICEF Iraq Support Centre i Amman. E-post 23. april 2009.
- UNHCR. Intervju i Erbil mars 2009.